

36. tétel A rendszerváltás főbb eseményei

A források és ismeretei segítségével mutassa be az 1980-as évek második felének Magyarországot, a rendszerváltás körülményeit! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

Feleletében térjen ki az alábbi szempontokra:

- a szocializmus válsága;
- a magyarországi válság alaptényezői;
- az ellenzék követelései;
- a rendszerváltás eseményei.

Az ellenzéki kerekasztal

„1. Valódi **népképviseletet** és **többspártrendszert**. Biztosítsák a **választások szabadságát** és tisztaságát.

2. Rendőrállam helyébe **jogállamot**. Érvényesüljenek **az emberi jogok**, legyen bírói függetlenség.

3. Szólás-, sajtó-, lelkiismereti és oktatási **szabadságot**. [...]

6. Ésszerű gazdálkodást, **működő piacot**, a tulajdonformák egyenjogúságát. **Állítsák le** a pénzemésztő és környezetpusztító **nagyberuházásokat**, [...]

9. **Semleges, független Magyarországot**. **Vonják ki a szovjet csapatokat** hazánk területéről. Töröljék a magyar ünnepek sorából november 7-ét.

10. **Felelős kisebbségi és menekültpolitikát**. A kormány lépjen fel a nemzetközi fórumokon **a magyar kisebbségek védelmében**. [...]

11. **Nemzeti önbecsülést**. Vessenek véget a **történelemhamisításnak**. Adják vissza a **nemzetnek címerét**.

12. **Igazságot '56-nak**, tisztességet a forradalom mártírjainak. Nyilvánítsák **nemzeti ünnepé október 23-át**.” (Az ellenzék közös 12 pontja, amit Cserhalmi György olvasott fel 1989. március 15-én a Nemzeti Múzeumnál)

Nagy Imre miniszterelnök és mártírtársainak újratemetése, 1989. június 16.

Választási plakát a rendszerváltás idején

Feleletvázlat

Bevezetés

(T1) Mihail **Gorbacsov** 1985 márciusában lett az SZKP Központi Bizottságának a főtitkára. Gorbacsov radikális gazdasági reformokat jelentett be, gazdasági és politikai számvetést, a hatalmi érderendszer átalakítását ígérte, elítélve a **Brezsnyev** alatti pangást. Amikor Gorbacsov meghirdette a gazdasági (peresztrojka) és a társadalmi (glasznosztj) változásokat, akkor az az összes szovjet befolyás alatt élő országban érezte hatását.

Tárgyalás

1. A szocializmus válsága

(E1) A Szovjetunió és a szocialista rendszerek bukásában közrejátszó okokat alapvetően három nagyobb csoportba tudjuk besorolni. Az egyik alapvető ok külpolitikai: a **fegyverkezési versenyben** a Szovjetunió alulmaradt, tehát a **hidegháborút** elvesztette az USA-val szemben. A másik fő ok a **gazdasági válság**: az 1970-es évek **olajválságait** a tervutasításra épülő szisztéma nem tudta átvészelni. Részben az előző két okból, részben a rendszer belső ellentmondásaiból fakad a harmadik ok: a belpolitikai válság, azaz az **ellenzéki mozgalmak** megerősödése az 1980-es évekre. A szocialista-kommunista rendszerek összeomlása más-más úton játszódott le a különböző szocialista országokban (**1989**), ám ez csak azért következhetett be, mert az egyes szocialista társadalmak válságával egy időben, példa nélküli gyorsasággal omlott össze a „szocialista világbirodalom” Európában. A **rendszerváltás** politikailag azt jelentette, hogy az egypártrendszerű diktatórikus rendszer helyébe a **többpártrendszerű demokrácia** lép, gazdaságilag pedig azt, hogy az állami tulajdon dominanciájára épülő államszocialista rendszert felváltja a magántulajdonra épülő piacgazdaság, a kapitalizmus.

2. A magyarországi válság alaptényezői

(E2) Az 1980-as évek második felében a többi szocialista országhoz hasonlóan a magyar gazdaság, társadalom és politika is válságba jutott, reálissá vált az államcsőd. Magyarország egyre több hitelt vett fel, hiszen a dráguló nyugati árukat csak hitelekkel lehetett megvásárolni, hiszen a magyar termékekért alacsony árat fizettek a világpiacra (cserearányromlás), ezért ebből kevés bevétel származott. Egy idő után már a hitelek törlesztése érdekében kellett újabb hiteleket felvenni (adósságszpirál). A pénzügyi összeomlást még el lehetett kerülni a 1980-as évek elején azzal, hogy Magyarország belépett a Nemzetközi Valutaalapba és a Világbankba, de ez csak átmeneti javulást hozott. Az átfogó reformokat azonban elodázták, mert vagy negatívan érintették volna a rendszer legfontosabb vívmányait (pl. általános foglalkoztatás), vagy ideológiailag bizonyultak vállalhatatlannak (magánszektor további növelése, privatizáció).

(E3) Az 1980-as évek második felében egyre többek számára vált világossá a gazdasági válság mélysége, így a párton belül is kialakult egy csoport, amely első lépésként a válság tényét is tagadó **Kádár János** leváltását akarta elérni. Grósz Károly elismerte a gazdasági kiigazítások szükségességét, de a pártállam politikai rendszerét meg akarta tartani. Átmenetileg sikerült megszereznie a hatalmat, 1987 júniusától miniszterelnök és 1988 májusában az **MSZMP** főtitkára lett. (**Kádár** a párt elnökeként csak jelképes funkciót töltött be). Az ún. párton belüli **reformszocialisták** azonban korlátozott politikai reformok bevezetését is támogatták az égetően szükséges gazdasági reformok mellett. Egyik képviselőjük **Pozsgay Imre**, a Hazafias Népfront elnöke volt. Az **MSZMP** tehát nem állt egységesen új vezetője, Grósz Károly mögött, ezért még 1988-ban lemondott a miniszterelnökségről, utóda Németh Miklós lett, aki hangsúlyozta, hogy ő a párttól független, szakértő kormányt kíván létrehozni. A békés **rendszer váltás** lehetősége azért volt reális Magyarországon, mert a kádári rendszer **puha diktatúrája** az 1980-as években még tovább enyhült. Ennek egyik jele, hogy a társadalom egyes alrendszereiben (pl. oktatás, tudomány, stb.) relatíve autonóm rendszerek jöhettek létre (pl. szakmai szervezetek, szakszervezetek, később a pártok). Másrészt az állami tulajdonra épülő gazdaságon belül relatíve egyre nagyobb szerepet kapott a gazdasági önállóság, érdekeltségi elemek épültek be a döntési mechanizmusba (pl. gmk-k létrehozása, a magán-szektor engedélyezése a szolgáltató szektorban). A kialakuló **második** és a harmadik **gazdaság** is visszahatott az első gazdaságra.

3. Az ellenzék követelései

(E4) Magyarországon a politikai **ellenzék** nyíltan az 1970-es évek második felétől lépett fel (pl. Charta'77 vagy a Bibó-kör). A **demokratikus ellenzéknek** nevezett csoport (ún. Beszélő kör) a legfontosabb **szamizdat** kiadványáról kapta a nevét. Írásaikban a parlamentáris demokrácia kialakítása és a szabadságjogok mellett álltak ki. Szervezői és résztvevői voltak a rendőrség által nem engedélyezett március 15-i és október 23-i megmozdulásoknak, emiatt gyakran zaklatták őket. A két világháború közötti népi írók ún. harmadik utas elképzeléseit vallotta a másik **ellenzéki** csoportosulás. Bíralták a rendszert, mert nem igyekezett megőrizni a népi kultúrát, nem törődött kellően a népességcsökkenés jelenségével, és nem állt ki az országhatáron kívül élő magyar kisebbségekért. 1985-ben a monori találkozón az **ellenzék** két csoportja kísérletet tett az összefogásra, de a felfogásbeli különbségek miatt ez nem sikerült. Az 1980-as évek közepén megjelent az **ellenzéki** ifjúság, ők elsősorban a szakkollégiumokon belül szerveződtek (pl. Bibó István és a Rajk László Szakkollégium).

(E5) 1987-ben társadalmi szervezatként megalakult a Magyar Demokrata Fórum. Az 1988. március 15-i tüntetésen már közösen jelentek meg az **ellenzék** tagjai, de a résztvevőket letartóztatták, majd szabadon engedték. 1988 májusában létrejött a Tudományos Dolgozók Demokratikus Szakszervezete (TDDSZ), amivel megszűnt a pártállami szakszervezetek kizárólagossága. Megalakult a Történelmi Igazságtétel Bizottsága (TIB), amelynek célja a forradalom résztvevőinek rehabilitálása volt. 1988-ban jelentős tömeg vett részt a bős-nagymarosi gát megépítése és a romániai **falurombolás** ellen szervezett tüntetésen. 1988–89-ben jöttek létre vagy alakultak újjá a rendszerváltó pártok: Fiatal Demokraták Szövetsége (**Fidesz**), Szabad Demokraták Szövetsége (**SZDSZ**), Magyar Demokrata Fórum (**MDF**), Független Kisgazdapárt (**FKgP**), Magyar Szociáldemokrata Párt (**MSZDP**), Kereszténydemokrata Néppárt (**KDNP**).

4. A rendszerváltás eseményei

Amikor 1989 januárjában **Pozsgay Imre** kijelentette, hogy 1956-ban nem ellenforradalom, hanem népfelkelés volt, akkor ezzel az **MSZMP** hatalmának legitimitását kérdő

jelezte meg. A párton belül sokan bírálták **Pozsgayt**, de nem akadályozták meg, hogy nyilvánosságra kerüljenek a **Nagy Imre** és társai újratemetését követelők nyilatkozatai, illetve létrejöjjenek a pártok. 1989 márciusában összeült az **Ellenzéki Kerekasztal (EKA)**, s békés átmenetet követelt az állampárttól. Ennek jegyében a korábbiaknál sokkal békésebben telt 1989. március 15-e.

Az 1848. márciusi 12 pont mintájára született meg a **rendszerváltás** programját hirdető dokumentum. Megfogalmazták a demokratikus, többpárti, parlamentáris **jogállam** kiépítésének, a szabadságjogok megadásának szükségességét. Megjelentek a követelések között a gazdasági reformok: a piac, a magántulajdonon alapuló gazdaság, az adórendszer méltányos átalakítása, a költségvetés parlamenti szabályozása. Követelték a bős-nagymarosi beruházás leállítást. Külpolitikai téren megfogalmazták Magyarországról a szovjet csapatok eltávolítását, ezzel a független állam létrehozását. Foglalkoztak a magyar kisebbségek ügyével, érdekeikért, elsősorban a romániai **falumobolás** miatt a magyar kormánynek egyértelműen fel kell lépnie. A történelmi események ideológiai alapú átértelmezésének véget kell vetni, 1956-ról, mint forradalomról kell beszélni, rehabilitálni kell az igazságtalanul meghurcoltakat és kivégzetteket. Szimbolikus követelés a régi címer, és hogy október 23-a legyen állami ünnep.

1989. június 16-án, a kivégzés 31. évfordulóján százezrek jelenlétében újratemették **Nagy Imrét** és társait, ami az 1989-es rendszerváltó év egyik legfontosabb, szimbolikus eseménye volt. Szimbolikus az is, hogy **Kádár János** 3 héttel később halt meg, azon a napon, amikor hivatalosan is rehabilitálták **Nagy Imrét**.

A **rendszerváltás** jogi kereteit kidolgozó **Nemzeti Kerekasztal** tagjai az Ellenzéki Kerekasztal tagjai, az **MSZMP** és ún. harmadik oldalként hivatalos társadalmi szervezetek (pl. Hazafias Népfront) lettek. 1989 szeptemberében írták alá a megállapodást, amelynek értelmében az **MSZMP** a parlament elé terjesztette az alkotmánymódosítást, októberben az országgyűlés el is fogadta az ún. **sarkalatos törvényeket**. Szinte teljesen átírták az **alkotmányt**: kiiktatták belőle a szocializmusra és a párt uralmára vonatkozó részeket. Bevezették a **többpártrendszert** és szabad **választásokat** írtak ki. Létrehozták az **Alkotmánybíróságot** a jogszabályok alkotmányosságának vizsgálatára. A Büntető törvénykönyvből törölték a politikai bűncselekményeket.

Megkezdődtek a tárgyalások a szovjet csapatok kivonásáról. Az MDF plakátján egy orosz katonaiszt tarkója látható, és az „Eltárs, vége!” felirat olvasható oroszul. A szocialista rendszer végére utal a szöveg, s a katonák kivonásának szükségességére a kép. (Mivel a szocialista időszakban kötelezően tanult mindenki oroszul, ezért nem jelentett problémát sem a cirill betű elolvasása, sem a szöveg megértése.) **1991-ben** vonultak ki az utolsó szovjet csapatok.

(E6) 1989 októberében az **MSZMP** megszűntette önmagát, s a reformerek létrehozták az **MSZP-t** (Magyar Szocialista Párt). **(T2)** **1989. október 23-án** Szűrös Mátyás mint az országgyűlés elnöke kiáltotta ki a **Magyar Köztársaságot**. Ő lett a **Magyar Köztársaság** első (ideiglenes) köztársasági elnöke is. 1989 őszén a rendszerváltó pártok között kialakult az első komoly ellentét a köztársasági elnök választása kapcsán. Végül a *harmadik köztársaság első elnökét a parlament választotta meg* **Göncz Árpád** személyében az **SZDSZ** és az **MDF** megállapodása alapján.

Befejezés

(T3) **1990. március 25-én** tartották a **rendszerváltás** utáni első szabad választást Magyarországon. A győztes párt (42,7%) az **MDF** lett, s mivel nem szerezte meg a szavazatok több mint felét, ezért koalícióra lépett az **FKgP**-vel és a **KDNP**-vel. A miniszterelnök **Antall József** lett. 1990 őszén lezajlottak az első önkormányzati választások is.

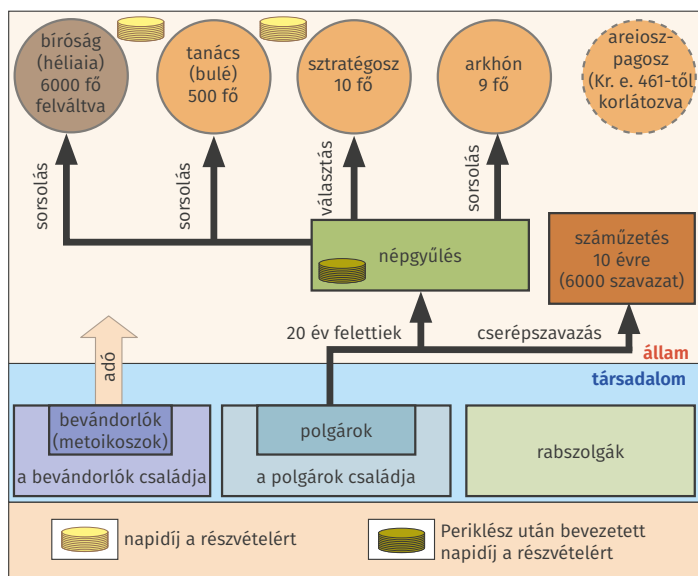
37. tétel Az athéni demokrácia működése a Kr. e. V. században

A források és saját ismeretei alapján mutassa be a Periklész kori athéni állam felépítését és működését! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

Feleletében térjen ki az alábbi szempontokra:

- az athéni demokrácia kialakulása, az állampolgári jogokból való részesedés, a közéletben való részvétel lehetőségei;
- az állami intézményrendszer működése Periklész idején;
- Athén hatalmi helyzete a poliszrendszeren belül;
- az athéni demokrácia értékelése, a modern demokráciafelfogással való összevetése.

„Olyan alkotmánnyal élünk, amely nem igazodik szomszédaink törvényei után, s inkább mi magunk szolgálunk például, mintsem hogy utánoznánk másokat. A neve pedig, mivel **nem kevesekre, hanem a többségre támaszkodik: demokrácia**. Törvényeink szerint a személyes ügyeket tekintve mindenki egyenjogú, de ami a megbecsülést illeti, hogy a közösség előtt kinek miben van jó híre, itt nem a társadalmi helyzet, hanem **a kiválóság ér többet**, és ha valaki olyasmire képes, ami a város javára van, szegény sorsa és így jelentéktelen társadalmi rangja nem áll útjában. A szabadság szellemében intézzük el közügyeinket [...] A szegénység megvallását nem tartjuk szégyennek, sokkal szégyenletesebbnek azt, ha valaki nem igyekszik **munkájával kikerülni belőle**.” (Periklész)

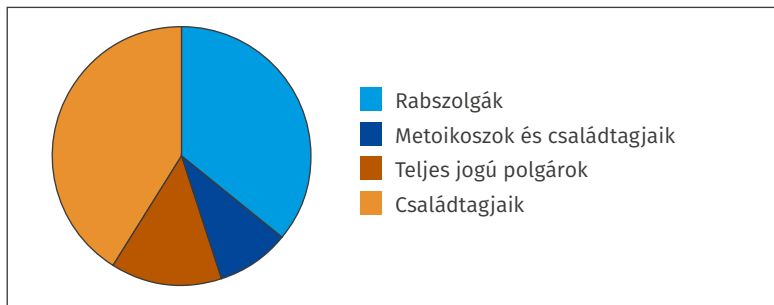

Az athéni demokrácia a virágkorban

„Periklész tekintélyének titka elismert **erkölcsi és szellemi fölényében** rejtett, továbbá abban, hogy a legteljesebb mértékben **megvesztegethetetlennek bizonyult**, s bár a tömeget szabadsága korlátozása nélkül kormányozta, nem a tömeg irányította őt, s **mivel hatalmát nem törvénytelen eszközökkel szerezte, szavaival sosem igyekezett a népnek hízelegni**, hanem, mivel elég tekintélye volt, olykor indulatosan szembeszállt véleményével. [...] Periklész idejében ugyan demokrácia jött létre, valójában azonban **az első**

polgár uralma. Utódai azonban, akik tekintély dolgában közelebb álltak egymáshoz, s arra törekedtek, hogy megszerezzék az első helyet, **kezdték a tömeg kedvét keresni**, s az államügyeket ennek a tetszése szerint intézték.” (Thuküdidész: A peloponnészoszi háború)

Athén lakossága (a becsült összlakosság 309 ezer fő)

☰ Feleletvázlat

Bevezetés

Periklész kora, a **Kr. e. V. század közepe** a **demokrácia** virágkora **Athénban (T3)**.

Athén a perzsák legyőzésével, déloszi szövetség vezetőjeként az egyik legjelentősebb **polisszá** vált Hellaszban **(T1)**.

Tárgyalás

1. Az athéni demokrácia kialakulása, az állampolgári jogokból való részesedés, a közéletben való részvétel

(E1, E2) A **demokrácia** kialakulása **Kr. e. 508-hoz (T2)**, **Kleiszthenész** reformjaihoz köthető, ezek alapvető funkciója az **állami** életben való gyakorlati részvétel biztosítása volt. A származási elv helyett a politikai jogokat vagyoni-területi elvhez kapcsolta azzal, hogy Attikát 10 phülékre osztotta, és megtartotta **Szólón** rendszerének négy vagyoni osztályát. A phülék három részből álltak: városi, tengerparti és a vidéki, ezzel azt biztosította, hogy többféle társadalmi helyzetű, foglalkozású ember érdeke érvényesüljön egy-egy döntésben.

Ezen a beosztáson **Periklész** sem változtatott, ahogy a **polgárjogban** részesedők köre sem. **Athénben polgárjoggal** a 20 év feletti szabad, athéni születésű férfiak rendelkeztek (a 18 éves koruktól kötelező 2 éves katonai kiképzés után), ők a társadalom 14%-a. Ez azt is jelenti, hogy a politikai döntéshozatalban a társadalom jelentős többsége (86%) közvetlenül nem vehetett részt, viszont egyrészt a polgárok családtagjainak (41%) nyilván lehetett befolyása (a polgárokkal együtt 55%), másrészt a **népgyűlésen** jelen lévők többségi szavazattal döntöttek.

2. Az állami intézményrendszer működése Periklész idején

2.1. Az intézmények

Az állam felépítése csak kisebb mértékben módosult **Periklész** idejére. A legfőbb hatalmi szerv a **népgyűlés**, amelynek minden **polgárjoggal** rendelkező személy tagja volt (közvetlen szavazás). Ez a szerv többségi szavazással döntött a törvényekről, háborúról és az egy-egy éves ciklusra feladatot kapó tisztségviselőkről, valamint átvette az Areioszpagosztól a hivatalnokok ellenőrzését és elszámoltatását.

A **demokrácia** egy másik fontos intézménye az ötszázak tanácsa, ahová phülénként 50-50 képviselőt küldtek. A bulé ellenőrizte a törvények betartását, felügyelte a pénzügyeket, javaslatot tett a törvényekre.

Az igazságszolgáltatás az **esküdtbíróság** (hēliaia) feladata volt. Az esküdtek nem képzett bírók, azaz a közösség ítélte a bűnösség kérdésében.

Ha valaki a **demokráciát** veszélyeztette, akkor az erre a célra összehívott **népgyűlésen cserépszavazással** száműzték 10 évre.

2.2. Legjelentősebb változások Kleiszthenész rendszeréhez képest

Az **állam** vezetésében a korábbinál jóval kisebb befolyással rendelkezett a 9 arkhón, erre utal, hogy **Periklész** korában már nem választották, hanem sorsolták őket, igaz a legvagyonosabbak közül.

A legjelentősebb változás abban állt, hogy a tisztviselők többségét a polgárok teljes köréből sorsolták, a hadvezéri feladatot is ellátó, a perzsa háborúk következtében legnagyobb befolyással bíró **sztratégoszokat** (és a kincstár ügyeivel foglalkozókat) azonban választották, részben a szakértelem okán, részben pedig ők minden esetben a vagyonosak közül kerültek ki.

Mivel **Athénban** a tisztségviselők nem kaptak fizetést egy éves munkájukért, a szegényebbek megélhetését veszélyeztethette a politikában való részvétel. A kiesett jövedelem pótlására a tanácsban és a bíróság munkájában való részvételért bevezette **Periklész** a napidíjat. **Periklész** beszédében hangsúlyozza is, hogy erre azért van szükség, mert az athéni **demokrácia** – lényegénél fogva – azon alapszik, hogy a szavazati joggal bírók többsége azonos álláspontot képvisel. Fontos célja az állampolgárok politikai egyenjogúságának biztosítása, ezért mindenkinek egyenlő szavazata van a **népgyűlésben**.

Az athéni államnak nem okozott anyagi problémát a napidíjak rendszere, mivel jelentős jövedelme volt a metoikoszok adóiból, a kereskedelemből, a laurióni ezüstmányából és a déloszi szövetségesek hozzájárulásából.

3. Athén hatalmi helyzete a poliszrendszeren belül

(E4) A **demokratikus** berendezkedés kevés poliszra jellemző, történelmi jelentőségét az adja tehát, hogy az **arisztokrácia** és a **démosz** kb. két évszázados polgárjogi harcának végén egy vezető **poliszban** alakult ki a démosz uralmának (népuralomnak) nevezett politikai rendszer. **Athén** hatalmi helyzetét tekintve tehát *Hellász egyik vezetője* volt. Egyrészt a déloszi szövetségnek köszönhetően jelentősen megnőtt a gazdasági ereje, másrészt felértékelődött a hadsereg szerepe, biztos bázist adott hatalmas kereskedelem és hadi flottája is.

(E5) Emellett **Athén** a *korszakban a kultúra központja* lett, hiszen a perzsák pusztítása után hatalmas építkezések folytak, amelyek részben az állam anyagi erejét, részben a kiemelkedő szellemi teljesítményt mutatták meg a korabeli világnak. A korszak legjelentősebb szobrásza **Pheidiasz** volt. A politika és a kultúra összekapcsolódását jól mutatja, hogy a színházi előadások témája gyakran volt aktuális politikai kérdés, s nem volt véletlen, hogy színházi előadásokon való megjelenésért is napidíjat fizetett az állam.

4. Az athéni demokrácia értékelése, a modern demokráciafelfogással való összevetése

Az ókori **demokráciafelfogás** nem akadályozta, hogy **Periklész** 15 éven át lehessen **sztratégosz**, ezáltal az athéni **állam** kiemelkedő vezetője váljon belőle. Thuküdidész kiemeli **Periklész** hatalmának jellemző elemeit (pl. megvesztegethetetlen, törvényesen

választották ki a feladatára, tekintélye van, ő a **polisz** első polgára), **Periklész** tehát a **demokrácia** szabályait betartva irányította **Athént**. Ő határozta meg, hogy **Athénban** milyen döntést hozzon a **népgyűlés**, hiszen kiváló rétorként – olykor azért a **demagógiát** is bevetve – maga mellé tudta állítani a polgárok többségét. Thuküdidész szerint tehát – Periklész saját állításával szemben – az athéni **demokrácia** az első polgár uralma.

Periklész beszédében a közösség szolgálatát kiemelt értéknek nevezi, szerinte az egyéni tehetséget a közösség felemelésére kell használni, ami nyilván az ő esetében így is történt, de ettől még nem lehet általánosan érvényesülő elvként értelmezni. Thuküdidész is utal arra, hogy az athéni **demokrácia** bukásához jelentős részben hozzájárult a **Periklész** útmutatásától való eltérés.

(E3) Az ókori **demokrácia** fogás tehát több elemében is alapvetően különbözik a **modern demokráciától**. Egyrészt a mainál jelentősen kevesebben kaptak politikai jogot, ma általános választójog érvényesül, másrészt ma az államok nagyságából adódóan gyakorlatilag nem vagy csak részben lehet a közvetlen szavazás rendszerét működtetni. A modern kori törvényhozásba képviselőket választanak a polgárok, akiket ezzel felhatalmaznak arra, hogy helyettük a törvények ügyében döntsenek (**népképvislet**).

Befejezés

(E6) A viszonylagos vagyoni egyensúly, a politikai jogok egyenlősége tette lehetővé, hogy az athéni **demokrácia** 1-2 nemzedéknyi időre biztosítsa az athéni polgárok egyenlőségét. A **Periklész** halála után megkezdődő hanyatlás részben az egyéni érdekeket szolgáló politikai csoportok kialakulására, a megosztottságra vezethető vissza, részben arra, hogy a **poliszok** közötti háború a démosz jelentős részének gazdasági meggyengüléséhez, elszegényedéshez vezetett.

38. tétel Julius Caesar egyeduralmi kísérlete

A források és ismeretei segítségével mutassa be, hogyan szerezte meg a hatalmat Caesar, és milyen intézkedésekkel próbálta megszilárdítani uralmát! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

Feleletében térjen ki az alábbi szempontokra:

- Caesar hatalomra jutásának körülményei, fontosabb eseményei;
- a hatalomgyakorlás módja, az egyeduralom jellemzői;
- Caesar intézkedései és ezek célja;
- Caesar egyeduralmának eredményei, értékelés.

„**Galliába** való távozása **fordulópontot** jelentett Caesar életében: új életmódot és új feladatokat. Galliát meghódító hadjárataiban [...] éppen olyan jó katonának és **elismerten tehetséges, vezetésre termett hadvezérnek** bizonyult, akár kora legnagyobb hadvezérei [...] Ésszerűbben és emberségesebben bánt a hadifoglyokkal, másoknál bőkezűbb volt katonáihoz, és több megértést tanúsított irántuk [...]” (*Plutarkhosz: Párhuzamos életrajzok – Caesar*)

„Róma lakosai meghajoltak Caesar szerencséje előtt, s mivel a polgárháborútól és a vele járó bajoktól némiképpen fellélegezhettek, **hajlandóak voltak elviselni az egy ember uralmát jelentő igát**. Caesarnak élete végéig tartó dictatori hatalmat szavaztak meg, ami **nyíltan bevallott zsarnoki uralmat** jelentett, mivel az így ráruházott hata-